

УДК 378:130.122

Мещанінов О.П., Миколаївський державний гуманітарний університет ім. Петра Могили

Духовність професіонала в контексті концепції сталого розвитку особистості

Визначається місце найвищих людських цінностей як міри духовності професіонала, як творчої особистості, здатної діяти у сучасному динамічному суспільстві. Пошук шляхів та умов для ефективного і сталого педагогічного сприяння становленню духовності професіонала поглиблюється зверненням до довічних добродієв, якими є віра, надія та любов.

The place of the highest values is determined as a measure of the spirituality of the Professional as a creative person, able to act in the contemporary dynamic society. Searching the ways and conditions for the effective pedagogical promotion for establishing the spirituality of the professional by addressing such eternal virtues as Belief, Hope and Love.

Мещанінов Олександр Павлович – кандидат технічних наук, в.о. професора, перший проректор МДГУ ім. П. Могили. Коло наукових інтересів – формування моделей, моделювання, аналіз сучасних тенденцій та умов, які забезпечують сталий розвиток університетської освітньої системи в Україні.

У сучасних умовах зміни соціально-економічних відносин в Україні виникає безліч проблем. Однією з фундаментальних проблем є невідповідність рівня вищої освіти потребам сучасного суспільства.

Зазначену проблему можливо віднести до розряду фундаментальних, оскільки від її вирішення залежить майбутнє як суспільства в цілому, так і кожного з нас. Але ця проблема стоїть і перед кожною з країн. Це обумовлено глобальним зростанням швидкостей. Зростають швидкості виникнення та розповсюдження нової інформації, нових даних, нових знань.

Разом з цим від народження до отримання людиною вищої освіти проходить фіксований, сталий відрізок часу. Саме за ці 23-25 років разом зі здобуттям знань, навичок та вмій формується особистість, стверджуються її моральні переконання, норми взаємодії, відбувається самореалізація, утворюється духовний світ людини.

В умовах докорінних змін соціально-економічних відносин в Україні, що відбуваються протягом одинадцяти років, тобто половини з життя молоді людини, проблема виховання набуває найважливішого значення. Саме духовний світ людини є фундаментом, підґрунтям її саморозвитку та самоствердження. Прості, але зрозумілі усім цінності моралі є категоріями класичної педагогіки. Добро, Істина, Краса, Чесність, Порядність, Любов, Віра, Надія, Справедливість – все це і є невід’ємними складовими, рисами духовності людини. Такі вимоги, такі сподівання властиві процесу еволюції, розвитку людства протягом двох тисячоліть. Саме вони є стрижнем сталого розвитку особистості.

Аналізуючи міжнародні програми реформування освіти, вчені вітчизняної педагогічної школи узагальнюють вимоги до якостей випускників університетів [1, с. 34-35; 2, с. 110], які будуть жити та працювати у постіндустріальному суспільстві, що повинно розвиватися за концепцією сталого розвитку:

1. Гнучко адаптуватися у динамічному суспільстві. Знаходити саме “своє місце” і відчувати задоволення своєю роллю протягом усього життя.
2. Творчо та самостійно мислити, критично ставитися до процесів у бурхливому світі.
3. Вміти обирати з потоку інформації найважливішу, висувати гіпотезу та формулювати проблему, складати план її вирішен-

ня, знаходити альтернативні варіанти та приймати відповідальні рішення в умовах невизначеності.

4. Вміти працювати у команді, бути комунікабельною людиною, що здатна ефективно адаптуватися у різних галузях.
5. Вміти працювати над власним розвитком, тобто бути здібним до саморозвитку також протягом усього життя.
6. Ініціативно діяти, відчувати внутрішню свободу особистості, яка здатна зайняти активну позицію, генерувати власні ідеї та здійснювати вчинки, ефективно діяти для їх втілення, реалізації, досягнення сформульованих власних цілей.
7. Відповідально діяти та відчувати самодостатність внутрішньої свободи особистості, що “знаходить втілення в обґрунтованості й рішучості вибору, що нею здійснюється” [3, с. 227].
8. Бути здатним до свободи вибору як особистісної свободи, поєднаної з відповідальністю.
9. Мати високий ступінь мобільності до економічних, виробничих та соціальних вимог, які швидко змінюються [4, с. 11].
10. Мати високий ступінь заповзятливості, віри в особисті переконання, можливість їх досягнення, надії на успіх.
11. Дотримуватися у всіх своїх діях вічних добродійників, якими є віра, надія та любов [5, с. 16].
12. Стверджувати ідею духовності, підвищення рівня культури й освіченості українського суспільства.

Створення гармонійного навчально-виховного процесу, зорієнтованого на формування гармонійної, творчої особистості неможливо поза межами культурно-духовного середовища. В сучасній Україні відроджується традиція поєднання релігійного та світського виховання, яка сягає корінням у часи прийняття християнства в Київській Русі. Спостерігається відновлення духовно-релігійних осередків при закладах освіти, що “одночасно виконують функцію морально-етичного виховання та духовно-світоглядного просвітництва, а також функцію психологічної підтримки молоді та проведення різних традиційних обрядових дійств” [6].

Відомі університети України у цій сфері виконують функцію лідерів, оскільки виховання є невід’ємною складовою навчання, формування професіонала.

Так, на території провідних університетів країни відновлюються або будуються нові цер-

ковно-духовні споруди, такі як студентські каплиці або церкви. Це, наприклад, у національних університетах “Кієво-Могилянська академія”, “Київський політехнічний інститут”, “Київський університет св. Володимира (нині ім. Т.Г. Шевченка)”, в Одеській юридичній академії, у Львівській академії ветеринарної медицини, в Луганському педагогічному університеті.

Ми цілком розподіляємо думку стародавніх, яку наведемо українською та англійською мовами, а також латиною:

“Ми вчимося не для школи, але для життя”;

“We do not learn for school, but for life”;

“Non scholae sed vitae discimus”.

Усвідомлення цієї мудрості, сучасною молодю людиною є запорукою формування особистості, яка народжена для щасливого життя.

Для розв’язання наведеної вище проблеми потрібно створити інноваційний вищий навчальний заклад. Але який? І як? Тобто перед суспільством стоїть мета – створити інноваційний заклад, який адаптований до змінних, динамічних умов у суспільстві. Більш того, вища школа втілює ідею випереджальної освіти, зобов’язана задовольняти потреби у фахівцях, професіоналах як для сьогодення, так і для майбуття.

При цьому слід розрізняти фахівців, які опанували та володіють теорією, методами, засобами, інструментарієм у своїй спеціальності, чому, в основному, і навчають у вищих навчальних закладах, і “професіоналів, які володіють, крім того, цінностями, ідеалами і взагалі цілісною професійною культурою” [7, с. 102]. Ми розподіляємо думку, що подібно до особистості, професіонал утворюється лише у процесі самовизначення, на шляху становлення, існує лише в постійному розвитку. Під час професійного навчання в оволодінні будь-якою спеціальністю “процес осягнення сенсу своєї діяльності” постає механізмом становлення духовності” [3, с. 223].

Звернемо увагу на закономірність, що виявлена у дослідженнях політологів, екологів та економістів. Доведено, що при досягненні певного “оптимального обсягу інформації, що використовується у процесі вироблення рішення... грамотні прагматичні оцінки зникають з моральними” [3, с. 225].

У чому полягає науковий характер вирішення проблеми створення інноваційного вищого навчального закладу? У чому є суть і, мабуть, необхідність дослідження? Потрібно створити

модель, і навіть модель розвитку, системи університетської освіти з інноваційним університетом як ядром системи. Вивчити, дослідити і по ній реалізувати та створювати вищий навчальний заклад і на його основі – систему університетської освіти, щоб процес створення був безпомилковим, ефективним та своєчасним.

Оскільки “Час не чекає” (гасло, яке обстоював Джек Лондон), то створення університету, системи університетської освіти в сучасній Україні йшло та йде паралельно із створенням моделі, її опрацюванням. Оскільки процес створення і вищого навчального закладу, й системи університетської освіти йде поетапно, то очевидно, що і для кожного етапу розвитку системи університетської освіти існують свої прерогативи, пріоритети, обмеження і таке інше.

Тобто модель розвитку повинна за своєю суттю бути ієрархічною та мати багатоваріантну основу.

Як правило, у циклі розвитку будь-якої системи виділяють традиційні етапи:

- 1) народження, утворення чи побудова;
- 2) ріст, природно кількісне зростання елементів чи еволюція;
- 3) стабілізація, структуризація елементів системи, утворення нової якості чи вдосконалення;
- 4) деградація та занепад.

Оскільки будь-яка система у своєму циклі розвитку проходить зазначені етапи, то університетська система освіти не може бути виключенням. Інша річ, що як кожна людина повторює цей цикл від народження до смерті, то людство як вид, при певних умовах, – вічне.

Глобальне завдання системи університетської освіти полягає у своєчасному визначенні елементів, які обтяжують існування системи, пошуку нових перспективних елементів та неухильній, принциповій заміні застарілих складових на перспективні. Використовуючи категорії сучасної економічної теорії, потрібним є процес постійної розробки бізнес-плану.

Власне, без урахування соціального, екологічного, економічного, організаційного та педагогічного аспектів (чинників або складових) неможливо планувати діяльність та розвиток університетської освіти. Планування діяльності та розвитку системи університетської освіти можливо лише фахівцями педагогічної галузі, науки, які розуміють і є фахівцями з суті педагогічної дії при організації, проектуванні та здійсненні на-

вчально-виховного процесу. Це як диригент оркестру, який, у першу чергу, є музикантом, але здійснює організаційні функції, керує роботою музикантів, виконанням кожним з музикантів своєї партії в єдиному цілому в оркестрі. Так і керівник сучасного вищого навчального закладу перш за все повинен бути природженим педагогом, науковцем педагогічної галузі. Тільки це дозволить професорсько-викладацький склад організувати в єдину цілісну команду, своєрідний оркестр, який здатен бути носієм та співавтором інноваційних рішень.

Тобто метою дослідження є утворення концептуальної організаційно-педагогічної моделі сталого розвитку регіональної системи університетської освіти.

Які стратегічні пропозиції, ідеї, гіпотези, положення потрібно покласти у підґрунтя цієї моделі?

Першим і найголовнішим концептуальним положенням є право на розвиток системи університетської освіти.

Другим фундаментальним положенням є можливість розвитку, і більш того єдино допустимий характер цих змін, перетворень – це сталий розвиток, інакше зміни не мають сенсу.

Оскільки система університетської освіти є складною та багатоелементною, то зрозуміло, що кожен її елемент має право на розвиток, але у рамках, які визначаються, і при цьому не порушується право на розвиток інших.

Третім фундаментальним положенням є свобода вибору діяльності кожного з елементів системи університетської освіти у певних обмеженнях, рамках.

Центральною гіпотезою для досягнення мети є наступна теза: можливість створення такої організаційно-педагогічної системи положень, принципів, правил, умов, що забезпечує сталий розвиток університетської освіти. Реалізація права на створення умов для свободи вибору

“Изрек Бог все слова сии, говоря:

Заповідь 1.

2. Я Господь, Бог твой, который вывел тебя из земли Египетской, из дома рабства.

3. Да не будет у тебя других богов перед лицом Моим.

Заповідь 2.

4. Не делай кумира и никакого изображения того, что на небе вверху, и что на земле внизу, и что в воде ниже земли.

варіантів діяльності у певних рамках є можливою та продуктивною лише при дотриманні умов рівності, справедливості, братерства, добра, поблажливості, надійності, вдячності, всебічної рівноваги і, нарешті, адаптивного засобу існування.

Провідними умовами, дотримання і врахування яких забезпечує досягнення мети, є “три кити” вчителя дітей царя Петра I ієромонаха Каріона Істоміна (1640-1712) [5, с. 16, 193]:

1. Дотримання і виконання десяти заповідей Ісуса Христа.
2. Утримання від семи смертних гріхів: гордіня; жадоба; похоть; обжерливість; гнів; неробство; заздрість.
3. Послідовне та неухильне виконання, сповідання вимог трьох добродійників, таких як Віра, Надія, Любов.

Заповіді Христа наведені з доступних нам джерел [8; 9]. (Наведемо тексти паралельно російською та українською мовами, що, на наше переконання, дозволяє точніше відобразити зміст цих Заповідей. Оскільки доступний нам український текст не є досконалим, ми зробили його літературну обробку).

Десять Заповідей протягом двох тисячоліть виконували роль духовних норм, правил, законів. Ми глибоко переконані, що саме вони є своєрідним Зводом, Кодексом сталого розвитку людства, цивілізації. Це і є ті внутрішні норми, обмеження для кожної людини, які утворюють простір, в якому ми всі взаємозалежні, у якому може забезпечуватися сталий розвиток для усіх одноразово. Саме духовність є тим моральним, духовним, філософським об’єднанням людей, які рухаються у своєму розвитку і з капіталістичних, і з соціалістичних систем назустріч один одному.

У другій книзі Мойсеєва “Вихід” [8, с. 79-80; 9, с. 77-78] у главі 20 ми знаходимо десять Божих Заповідей.

“Г Бог промовляв усі слова оці, кажучи:

Заповідь 1.

2. Я – Господь, Бог твій, що вивів тебе з Єгипетського краю, з дому рабства.

3. Хай не буде тобі інших богів передо Мною!

Заповідь 2.

4. Не створюй кумира і всякого зображення з того, щоб на небі вгорі, і що на землі внизу, і що у воді під землею.

Заповідь 3.

5. Не поклоняйся им и не служи им; ибо я Господь, Бог твой, Бог ревнитель, наказывающий детей за вину отцов до третьего и четвертого рода, ненавидящих Меня;

6. И творящий милость до тысячи родов любящим Меня и соблюдающим заповеди Мои.

Заповідь 4.

7. Не произноси имени Господа, Бога твоего, напрасно; ибо Господь не оставит без наказания того, кто произносит имя Его напрасно.

8. Помни день субботний, чтобы святить его.

9. Шесть дней работай, и делай всякие дела твои;

10. А день седьмой – суббота Господу, Богу твоему: не делай в оный никакого дела ни ты, ни сын твой, ни дочь твоя, ни раб твой. Ни рабыня твоя, ни скот твой, ни пришелец, который в жилищах твоих.

11. Ибо в шесть дней создал Господь небо и землю, море и все, что в них; а в день седьмой почил. Посему благословил Господь день субботний и освятил его.

Заповідь 5.

12. Почитай отца твоего и мать твою, чтобы продлились дни твои на земле, которые Господь, Бог твой, дает тебе.

Заповідь 6.

13. Не убивай.

Заповідь 7.

14. Не прелюбодействуй.

Заповідь 8.

15. Не кради.

Заповідь 9.

16. Не произноси ложного свидетельства на ближнего твоего.

Заповідь 10.

17. Не желай дома ближнего твоего; не желай жены ближнего твоего, ни раба его, ни рабыни его, ни вола его, ни осла его, ничего, что у ближнего твоего.

18. Весь народ видел громы и пламя, и звук трубный, и гору дымящуюся; и, увидев то, народ отступил, и стал вдали.

19. И сказал Моисею: говори ты с нами, и мы будем слушать; но чтобы не говорил с нами Бог. Дабы нам не умереть.

20. И сказал Моисей народу: не бойтесь; Бог пришел, чтобы испытать вас и чтобы страх Его был пред лицом вашим, дабы вы не грешили.

21. И стоял народ вдали; а Моисей вступил во мрак, где Бог.

Заповідь 3.

5. Не поклоняйся їм і не служи їм, бо Я – Господь, Бог твій, Бог ревнитель, що карає дітей за провину батьків до третього і четвертого роду тих, хто ненавидить Мене;

6. І що чинить милість тисячам поколінь тих, хто любить Мене і хто тримається Моїх заповідей.

Заповідь 4.

7. Не призывай Імення Господа, Бога твого, надаремно, бо не помилує Господь того, хто призыватиме Його Імення надаремно.

8. Пам'ятай день суботній, щоб святити його!

9. Шість день працею і роби всю працю свою;

10. А день сьомий – субота для Господа, Бога твого: не роби жодної праці ні ти, ні син твій, ні дочка твоя, ні раб твій. Ні невольниця твоя, ні худоба твоя, ні захожий, що в оселі твоїй.

11. Бо в шість днів створив Господь небо та землю, море та все, що в них; а дня сьомого спочив. Тому благословив Господь день суботній і освятив його.

Заповідь 5.

12. Шануй свого батька та матір свою, щоб довгі були твої дні на землі, які Господь, Бог твій, дає тобі!

Заповідь 6.

13. Не вбивай!

Заповідь 7.

14. Не перелюбствуй!

Заповідь 8.

15. Не кради!

Заповідь 9.

16. Не свідкуй неправдиво на свого ближнього!

Заповідь 10.

17. Не бажай дому ближнього свого; не бажай жони ближнього свого, ані раба його, ані невольниці його, ані вола його, ані осла його, ані всього, що у ближнього твого!

18. І весь народ бачив та чув громи та полум'я, і голос сурми, і гору димлячу. І побачив народ – і всі тремтіли та й поставали здалека.

19. І сказали вони до Мойсея: говори з нами ти, і ми послухаємо, а нехай не говорить із нами Бог. Щоб ми не помирали”.

20. І промовив Мойсей до народу: Не бійтеся, бо Бог прибув для випробування вас, і щоб страх Його був на ваших обличчях, щоб ви не грішили.

21. І став народ здалека; а Мойсей підійшов до мороку, де був Бог.

22. И сказал Господь Моисею: так скажи сынам Израилевым: вы видели, как Я с неба говорил вам.

23. Не делайте предо Мною богов серебряных или богов золотых не делайте себе.

24. Сделай Мне жертвенник из земли, и приноси на нем всесожжения твои и мирные жертвы твои, овец твоих и волов твоих; на всяком месте, где Я положу память имени Мого, Я прииду к тебе, и благословлю тебя.

25. Если же будешь делать Мне жертвенник из камней, то не сооружай его из тесаных. Ибо, как скоро наложишь на них тесло твое, то осквернишь их.

26. И не всходи по ступеням к жертвеннику Моему, дабы не открылась при нем нагота твоя” [8, с. 79-80].

Вчасно навести вислів Германа Дейлі: “Історичним фактором є те, що більшість моральних принципів, які мають силу в Сполучених Штатах, вийшла безпосередньо з Біблії і набула широкого розповсюдження на цій землі завдяки церквам та університетам. А університети самі були засновані переважно церквами, зазвичай протестантськими, хоч нині у більшості університетів залишилося мало слідів цього походження. Ті, хто віддає перевагу обґрунтуванню етичних принципів у культурі та історії, знайдуть у нашій культурі й історії здебільшого різноманіття тлумачення Біблії як основи етичних принципів. Тому я не бачу потреби вибачатися перед ними за те, що базую моральний принцип (мається на увазі принцип обмеженої нерівності. – *Авт.*) безпосередньо на Біблії, а не через посередництво нашого пошкодженого культурного спадку” [10, с. 240].

Вчений обґрунтовує потребу у принциповому засобі переходу від релігійної віри до економічного принципу. При цьому цей “принцип повинен бути досить загальним, щоб його можна було перекласти з аграрної економіки біблійної Палестини і Римської імперії на сучасну промислово економіку”, а також і постіндустріальну.

Г. Дейлі формулює цей принцип у формі одинадцятої заповіді: “Не дозволяй необмеженої нерівності в розподілі приватної власності” [10, с. 243-244].

Ця заповідь потрібна людству, актуальна для сьогодення, оскільки природні ресурси землі

22. I промовив Господь до Мойсея: отак скажеш Ізраїлевим синам: ви бачили, що Я говорив з вами з небес.

23. Не будете робити переді Мною богів із срібла, і богів із золота не будете робити собі.

24. Ти зроби для Мене жертівника з землі, і будеш приносити на ньому свої цілопалення й свої мирні жертви, і дрібну худобу свою, і велику худобу свою. На кожному місці, де Я згадаю Ймення Своє, Я до тебе прииду, й поблагословлю тебе.

25. А коли зробиш Мені жертівника з каменів, то не будеш будувати його з обтесаних, бо ти підносиш би над ним знаряддя своє, і занечистив би його.

26. I не будеш входити до Мого жертівника ступенями, щоб не була відкрита при ньому твоя нагота” [9, с. 77-79].

обмежені і потрібен докорінний перехід від економіки зростання до економіки обмеження нерівності, що стає зрозумілим зараз, а не у часи стародавньої економіки Ізраїлю, яка була скотарською або землеробською та невеликою за масштабом. У ті часи питання перенаселення й екологічного руйнування були неважливими, і тому нам бракує відповідних заповідей в іудейсько-християнській релігійній традиції. Стародавня економіка і суспільство Ізраїлю в сучасному визначенні майже відповідали концепції сталості. Ознаки цього – в природно високому рівні смертності, у низькому рівні виснажування ресурсної бази землеробства та скотарства, “особливо коли до цього додавався закон, який вимагав тримати землю під паром кожен сьомий рік”. У сучасному світі суспільство не зможе перейти від стратегії зростання до стабільного стану без встановлення самого принципу обмеження нерівності, формулювання етичних принципів, засадничих принципів діяльності в світі.

За образним висловом віце-президента А. Гора, зростання було і все ще залишається нашим “центральним організуючим принципом”. Суспільству “потрібен новий центральний організуючий принцип – базові етичні норми, що спрямують наші дії таким чином, щоб вони були в більшій гармонії як із основним релігійним осягненням, так і з обмеженнями природного світу, які можна науково перевірити. Ця етика визначається термінами “сталість”, “достатність”, “справедливість”, “ефективність”. Зростання стало несталим. Воно ніколи не було спра-

ведливим у тому сенсі, що одні живуть далеко понад достатність, тоді як інші живуть набагато нижче неї” [10, с. 261].

На наше глибоке переконання, головна проблема полягає у подоланні людиною природної схильності до зростання, що виступає як природна потреба людини до творення, як улюблений засіб утвердження людиною здатності творити і вірування в те, що отримана від природи, творця здатність творити є автономною та необмеженою. Техніко-економічні проблеми, що постають на шляху досягнення сталого розвитку, так чи інакше знайдуть своє вирішення. Існує межа зростання чисельності населення, межа зростання використання ресурсів на душу населення, межа зростання нерівності. Але суспільство завжди знаходило нові ресурси. Для постіндустріального суспільства основним ресурсом є знання. В цьому розумінні нехай вони зростають вічно, оскільки якщо ми поділимося знаннями, то це ми їх примножимо, а не розділимо.

Спробуємо узагальнено представити ці Заповіді у контексті сьогодення.

1. Існує лише один образ, взірець чи ідеал творця, що вивів людину з дому рабства, надав можливість відчувати себе вільною людиною. Це і є власне творець кожного, творець неповторної особистості, справжньої Людини.
2. Не слід створювати для себе ніяких інших взірців, кумирів.
3. Не слід поклонятися і не слід служити нікому, крім творця, що надав тобі щастя відчувати і бути вільною людиною. Тисячі поколінь твоїх будуть щасливі, якщо сам ти слідуєш цим Заповідям. Інакше – не будуть щасливі ні діти твої та ні нащадки твої до третього та четвертого покоління саме за невиконання тобою цих Заповідей, простих та вічних правил.
4. Не слід даремно призивати творця твого. Працюючи плідно шість днів, але на сьомий день вмій і сам відпочити і не завжай іншим.
5. Шануй свого батька та матір свою, щоб довгі були дні твої на землі.
6. Не вбивай!
7. Не перелюбствуй!
8. Не кради!
9. Не свідкуй неправдиво на ближнього свого!
10. Не заздри нікому ні в чому! Твоє щастя у твоїх власних руках! Саме ти і є творцем свого щастя!

Не дозволяй перш за все собі необмеженої нерівності в розподілі приватної власності.

Вивчення книги Нового заповіту [8] дає змогу виявити розбіжності у тлумаченні Заповідей. Для цього приведено декілька цитат з текстів від Матфея, від Марка та від Луки.

У книзі “Нового завета: От Матфея святое благовествование” знаходимо у главі 5 наступні тексти:

«21. Вы слышали, что сказано древним: **«не убивай, кто же убьет, подлежит суду»**,

22. А я говорю вам, что **всякий, гневающийся на брата своего напрасно, подлежит суду**; кто же скажет брату своему: «рака» (пустой человек), подлежит синедриону (верховное судилище); а кто скажет: «безумный», подлежит геенне огненной.

25. **Мирись с соперником твоим скорее, пока ты еще на пути с ним**, чтобы соперник не отдал тебя судье, а судья не отдал бы тебя слуге, и не ввергли бы тебя в темницу;

27. Вы слышали, что сказано древним: **«не прелюбодействуй»**.

32. А я говорю вам: кто разводится с женой своею, кроме вины любодеяния, тот подают ей повод прелюбодействовать; и кто женится на разведенной, тот прелюбодействует.

33. Еще слышали вы, что сказано древним: **«не преступай клятвы, но исполняй перед Господом клятвы твои»**.

34. А я говорю вам: не клянись вовсе: ни небом, потому, что оно Престол Божий;

37. Но да будет слово ваше: **«да, да»**, **«нет, нет»**; а что сверх этого, то от лукавого.

38. Вы слышали, что сказано: **«око за око, и зуб за зуб»**.

39. А я говорю вам: не противься злему. Но кто ударит тебя в правую щеку твою, обрати к нему и другую;

43. Вы слышали, что сказано: **«люби ближнего твоего и ненавидь врага твоего»**.

44. А я говорю вам: любите врагов ваших, благословляйте проклинающих вас, благотворите ненавидящих вас и молитесь за обижающих вас и гонящих вас,

48. Итак будьте совершенны, как совершен Отец ваш Небесный» [8, с. 4-5].

У книзі “Нового завета: От Марка святое благовествование” у главі 12 ми знаходимо наступне:

«29. Иисус отвечал ему: первая из всех заповедей: **«слушай, Израиль! Господь Бог наш есть Господь единый»**.

31. Вторая подобная ей: «**возлюби ближнего твоего, как самого себя**»; иной большей сих заповеди нет» [8, с. 54].

У книзі “Нового завета: От Луки святое благовествование” у главі 6 зазначено:

«27. Но вам, слушающим, говорю: **любите врагов ваших, благотворите ненавидящих вас.**

28. **Благословляйте проклинающих вас и молитесь за обижающих вас.**

29. **Ударившему тебя по щеке подставь и другую;** и отнимающему у тебя верхнюю одежду не препятствуй взять и рубашку.

30. **Всякому, просящему у тебя, давай,** и от взявшего твое не требуй назад.

31. **И как хотите, чтобы с вами поступали люди, так и вы поступайте с ними.**

36. **Итак будьте милосерды, как и Отец ваш милосерд.**

37. **Не судите, и не будете судимы; не осуждайте, и не будете осуждены; прощайте, и прощены будете.**

38. **Давайте, и дастся вам:** мерою доброю, утрясенною, нагнетенною и переполненною отсыплют вам в лоно ваше; ибо, какою мерою мерите, такою же отмерится и вам» [8, с. 70].

На нашу думку, це є свідченням багатства, різноманіття та неповторної цінності кожного з нас, підтвердженням унікальної особистості та природної спрямованості людини до свободи. Свободи вибору власного шляху життя, пріоритетів та уподобань. Усі люди реальні, вони не ідеальні. Але саме людські цінності, які означені у Заповідях, реалізуються виключно у самих людях і не можуть існувати поза людей. Тобто людство як вид і є тим єдиною можливим носієм та провідником цих цінностей. У своєму цілісному вимірі людство і існує понад двох тисячоліть у сталому намаганні слідувати та дотримуватися цих правил, норм, цінностей. Все це притаманне як минулим поколінням, як сьогоднішню, так і нашому спільному майбуттю.

Ми погоджуємося з думкою, що “традиційна нормативна система освіти не в змозі ефективно відповісти на виклики, з якими стикається суспільство, що трансформується. Для цього вона сама повинна перебудуватися за відкритою моделлю, у якій процес навчання набуває творчого характеру” [11, с. 83].

У країнах Заходу накопичений достатній досвід щодо погляду на університет як на

“інституцію, де студент “навчається вчитися”, де він є самодостатня і відповідальна особистість, яка сама формує свою власну долю. Професор же – це досвідчений консультант, порадник, у співпраці з яким здійснюється корекція власного шляху впродовж навчання” [12, с. 27].

На особливу увагу заслуговує теза стародавніх, яку наведемо українською, англійською мовами, а також латиною:

“Ми вчимося викладаючи” чи “Навчаючи, вчимося”;

“We learn by teaching”;

“Docendo discimus”.

Отже, на часі підвести підсумок, нагадавши тезу, що втілював у Києво-Могилянській академії Петро Могила: “Зичу, аби з вищими науками над усе побожність у серцях молоді зорано і засіяно було. Без того мудрість усіляка є глупством перед Богом”.

Література

1. Сисоева С.О. Вектор розвитку особистості у постіндустріальному суспільстві // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-методичний журнал. – 2001. – Випуск 1. – С. 32-39.
2. Пехота О.М. Розвиток технологічного підходу в освіті // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-методичний журнал. – 2001. – Випуск 1. – С. 108-115.
3. Балл Г.О. Духовність професіонала і педагогічне сприяння її становленню: орієнтири психологічного Аналізу // Професійна освіта: педагогіка і психологія: Україно-Польський журнал / За редакцією І. Язюна, Н. Ничкало, Т. Левовицького, І. Вільш. – Київ: Ченстохова, 2001. – Випуск II. – С. 216-231.
4. Новиков А.М. Возможно ли опережающее образование? // Педагогика. – 1998. – № 8. – С. 11.
5. Нечепоренко Л.С. Онтопедагогіка та інвайронментальна педагогіка: Навчальний посібник. – Харків: Основа, 2001. – 238 с.
6. Соченко В. Освіта і віра // Українська культура. – 2000. – № 11-12. – С. 13.
7. Рац М.В. Журналистский цех в современной России // Общественные науки и современность. – 1998. – № 6. – С. 102.
8. Библия. Книги священного писания Ветхого и Нового завета. Канонические. В Русском переводе. С параллельными местами. Книга Ветхого завета: Вторая книга Моисеева. Исход // SGP, BOX 516 Chicago, IL 60690-0516 USA, 1990, 925 с., 292 с.
9. Біблія, або Книга святого письма Старого або Нового заповіту. Из мови давньосврейської й грецької на українську наново перекладена. 988-1988. Ювілейне видання з нагоди тисячоліття християнства в Україні // Видання емісійного товариства “Нове життя, Кемпус Крусейд Фор Крайст”, Київ, Україна, 1992. – С. 959.
10. Дейлі Г.Е. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку / Переклад з англійської; Інститут сталого розвитку. – К.: Інтелсфера, 2002. – 312 с.
11. Кулик А.Н. Способно ли политическое образование в России “открыть” закрытое общество? // Общественные науки и современность. – 1998. – № 3. – С. 83.
12. Горський В.С. Проблема виховання “нової інтелігенції” в сучасному українському суспільстві // Інтелігенція – гуманна об’єднувальна сила сучасного суспільства. – К., 1999. – С. 27.

Надійшла до редколегії 14.10.2002 р.